1 JUNI 2018

AFSTUDEERONDERZOEK - U3

LECTORAAT VERSLAVINGSKUNDE

Studenten:	Martha Rosier (352987) & Christa Postma (352986)
School en opleiding:	Hanzehogeschool Groningen, Academie voor Verpleegkunde
Cursus:	HVVB16AFOU3
Periode:	Afstudeeronderzoek U3, semester 2
Leerjaar:	2017/2018
Docentbegeleider:	Carlien Dusseldorp
Opdrachtgever:	Lectoraat Verpleegkundige Diagnostiek, programmalijn familiezorg en Lectoraat Verslavingskunde

Voorwoord

Binnen het kader van de U3, het afstudeeronderzoek, van de opleiding hbo-verpleegkunde aan de Hanzehogeschool Groningen is er door ons, Martha Rosier en Christa Postma, een onderzoek verricht. Dit onderzoek is ons toebedeeld naar aanleiding van onze voorkeuren. Het onderzoek is verricht in opdracht van het lectoraat Verpleegkundige Diagnostiek en het lectoraat Verslavingskunde, in samenwerking met B.C. Dusseldorp. Dit onderzoeksverslag bevat de uitwerking van een literatuurstudie, waarin onderzocht is wat er bekend is over de effectiviteit van een interventie, genaamd FMI, voor naasten van een persoon met een verslaving.

Hierbij willen wij B.C. Dusseldorp bedanken voor haar ondersteuning, begeleiding en feedback tijdens ons afstudeeronderzoek. Daarnaast willen wij onze medestudenten onze dank betuigen voor de fijne samenwerking, begeleiding en steun in onze onderzoeksperiode. Wij willen ook F. van der Werf en M.L. Luttik bedanken voor hun bijdrage en ondersteuning in de afgelopen periode.

Veel leesplezier,

Martha Rosier en Christa Postma
Groningen, juni 2018

Samenvatting

Aanleiding: het lectoraat Verslavingskunde, de programmalijn familiezorg van het lectoraat Verpleegkundige Diagnostiek verrichten in samenwerking een onderzoek. Ze werken samen bij de onderzoekslijn naar familiezorg bij personen met een verslaving. Vanuit deze onderzoekslijn is de vraag gekomen om inzicht te geven in de effectiviteit van FMI (Family Motivational Interviewing).
Inleiding: verslaving is een veelvoorkomend probleem in Nederland. In Nederland zijn op dit moment ongeveer twee miljoen mensen die aan een verslaving lijden. Iedere persoon met een verslaving heeft gemiddeld vier naasten om zich heen die hinder ondervinden van de gevolgen van de verslaving van hun dierbare. Deze groep naasten is hierdoor veel groter dan het aantal mensen die verslaafd zijn. De verslaving heeft niet alleen invloed op de persoon met een verslaving, maar ook op de naasten in zijn omgeving. Een interventie die voor naasten is opgesteld, is FMI. Deze interventie is opgesteld om naasten te begeleiden in de omgang met de persoon met een verslaving. Bij FMI wordt de naasten uitgelegd hoe motiverende gespreksvoering kan worden toegepast.
Doelstelling: door middel van een literatuurstudie wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van FMI als interventie voor naasten van personen met een verslaving.
Vraagstelling: wat is er in de internationale literatuur bekend over de effectiviteit van FMI als interventie voor naasten van een persoon met een verslaving?
Methode: om antwoord te geven op de bovenstaande doel- en vraagstelling is een literatuurstudie verricht. Er zijn zoekstrings opgesteld waarmee in diverse databanken gezocht is naar relevant bewijsmateriaal. Er zijn in- en exclusiecriteria toegepast om tot juiste resultaten te komen.
Resultaten: er is uit het literatuuronderzoek naar voren gekomen dat naasten een positief effect hebben op de persoon met een verslaving en zijn behandelingstraject. FMI schijnt effectief te zijn op verschillende gebieden. Er is sprake van reductie in gebruik van middelen, verbeterde communicatie tussen naasten en de persoon met een verslaving en door FMI is er minder sprake van terugval in gebruik.
Discussie: in het onderzoek hebben zich enkele beperkingen voor gedaan. De gebruikte zoekstrings zijn naar mate het onderzoek vorderde aangepast. Ook is er geen gebruik gemaakt van alle inclusie- en exclusiecriteria. Er zijn in de gebruikte artikelen weinig verschillende settingen onderzocht, hierdoor is het twijfelachtig of FMI in elke setting even effectief is. Er is gezocht naar internationale artikelen die informatie bevatten over de effectiviteit van FMI. Elk gebruikt onderzoek was Engelstalig en heeft plaatsgevonden in het buitenland. Hierdoor kan er niet met zekerheid de conclusie getrokken worden dat FMI in Nederland net zo effectief is.
Conclusie: in de literatuur is voldoende bewijs gevonden over de effectiviteit van FMI. Er is gebleken dat het betrekken van naasten een positief effect heeft op de persoon met een verslaving en zijn behandelingstraject. Echter kan niet met zekerheid vastgesteld worden dat FMI in Nederland en in elke setting net zo effectief is.

Inhoud

Samenvatting 2
Inleiding 4
1. Doelstelling, vraagstelling, operationalisering 6
1.1 Doelstelling 6
1.2 Vraagstelling 6
1.3 Operationalisering 6
2. Onderzoeksdesign 8
2.1 Grondvorm onderzoek 8
2.2 Inclusie- en exclusiecriteria 8
2.3 Data-verzamelingsmethode 8
2.4 Data-analysemethode 9
2.5 Ethische kwesties 10
3. Resultaten 12
4. Discussie 19
4.1 Samenvatting 19
4.2 Sterke punten 19
4.3 Zwakke punten 19
4.4 Toepasbaarheid in de praktijk 20
5. Conclusie 22
Bibliografie 23

Bijlagen

Bijlage 1. Critical appraisal
Bijlage 2. Flowchart
Bijlage 3. Planning
Bijlage 4. Antiplagiaatverklaring
Bijlage 5. Safe Assignment

Inleiding

Verslaving kan worden gezien als een gewoonte, ziekte, ondeugd of als een maatschappelijk probleem. Een definitie van verslaving die vaak gebruikt wordt, is: *een onweerstaanbare behoefte om middelen te gebruiken, onafhankelijk van de lichamelijke behoefte.* Een andere term die vaak gebruikt wordt, is *afhankelijkheid* (VNN, 2018). Er wordt over een verslaving gesproken wanneer er steeds meer nodig is van het middel om hetzelfde effect te bereiken en ontwenningsverschijnselen ontstaan bij het niet gebruiken. Vaak wordt er gebruik gemaakt van een middel om ontwenningsverschijnselen tegen te gaan (VNN, 2018). In Nederland zijn op dit moment ongeveer twee miljoen mensen die lijden aan middelen misbruik of een verslaving. Hierbij zijn medicatie misbruik, alcoholmisbruik en tabak misbruik de meest voorkomende verslavingen (LADIS, 2015). Ieder persoon met een verslaving heeft gemiddeld vier naasten om zich heen die last ondervinden van de gevolgen van het middelenmisbruik van hun dierbare, hierdoor is de groep naasten veel groter dan het aantal mensen die verslaafd zijn (Hussaarts, Roozen, Meyers, Wetering van de, & McCrady, 2011).

Een verslaving heeft niet alleen invloed op de persoon met de verslaving, maar ook op de naasten in zijn omgeving (Copello, Velleman, & Templeton, Family Interventions in the treatment of alcohol and drug problems, 2005). De naasten verzuimen vaker van hun werk en hebben vaker last van psychische klachten. Bovendien hebben ze meer behoefte aan steun uit hun omgeving (Trimbos instituut, 2016). Zij lopen een matig tot sterk verhoogd risico op het ontwikkelen van een depressieve stoornis of angststoornis. Deze problemen ontstaan vaak door de zware belasting en de soms geïsoleerde positie van de naaste. Ongeveer 72 procent van de naasten geeft aan het gevoel te hebben overal alleen voor te staan en dat de omgeving voornamelijk onbegrip toont (Trimbos instituut, 2016). Voor de persoon met een verslaving zijn naasten erg belangrijk. De naasten kunnen een positief effect hebben op het herstel van hen. Zij kunnen de persoon met een verslaving namelijk steun bieden in moeilijke tijden. Het is van belang dat de naasten begeleiding krijgen in het herstelproces van de persoon met een verslaving en niet overbelast raken (ggz delfland, 2017).

Een interventie die opgesteld is om naasten te begeleiden in de omgang met een persoon met een verslaving, is FMI (Family Motivational Interviewing). FMI betekent in het Nederlands Familietraining Motiverende Interventie. FMI wordt toegepast binnen de Nederlandse verslavingszorg. Bij FMI wordt de naasten uitgelegd hoe motiverende gespreksvoering toegepast kan worden. De naaste wordt getraind om de persoon met een verslaving te motiveren tot verandering van zijn levenswijze (Bartelink, 2013). Door deze training verbetert voor hen de communicatie en is de problematiek beter te hanteren (Noord-Holland Noord Geestelijke Gezondheidszorg, 2017).

De verpleegkundige heeft in de verslavingszorg een belangrijke rol. De verpleegkundige verdiept zich in de persoonlijke/individuele situatie van de patiënt en zijn naasten. Hierdoor kan de verpleegkundige passende zorg bieden en vroegtijdig problemen signaleren (Hooft, Dwarswaard, & Staa, 2015). In de beroepscode voor verpleegkundigen en verzorgenden staat een belangrijk aspect waar de verpleegkundige zich aan moet houden. De beroepscode beschrijft dat de verpleegkundige samenwerkt met de naasten van de zorgvrager. Dat houdt in dat wanneer de zorgvrager hiervoor toestemming geeft, de naaste bij het zorgtraject betrokken wordt. De taak van de verpleegkundige is het steun en begeleiding bieden aan naasten van de persoon met een verslaving, waar ook bij FMI aandacht aan besteed wordt (Beroepscode van Verpleegkundigen en Verzorgenden, 2015).

Doordat er nog geen duidelijk beeld is over hoe FMI scoort in zijn effectiviteit is er een literatuurstudie verricht. Mevrouw B.C. Dusseldorp verricht binnen het lectoraat Verslavingskunde en de programmalijn familiezorg van het lectoraat Verpleegkundige Diagnostiek onderzoek naar de naasten van een persoon met een verslaving. De resultaten van het onderzoek naar de effectiviteit van FMI dragen bij aan de onderzoekslijn naar naasten van een persoon met een verslaving.

1. Doelstelling, vraagstelling, operationalisering

In dit hoofdstuk staan de doelstelling en de vraagstelling beschreven. Deze staan centraal in dit onderzoek. Daarnaast zijn een aantal begrippen geoperationaliseerd om inzicht in definities uit dit onderzoek te geven.

1.1 Doelstelling

Door middel van een literatuurstudie wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van FMI als interventie voor naasten van personen met een verslaving.

1.2 Vraagstelling

Wat is er in de internationale literatuur bekend over de effectiviteit van FMI als interventie voor naasten van een persoon met een verslaving?

1.3 Operationalisering

In deze paragraaf zullen begrippen gedefinieerd worden, waardoor de uitwerking van het onderzoek voor ieder te begrijpen zal zijn.

Naasten

Bij het begrip naasten worden de personen aangeduid die dicht bij iemand staan. Bij dit begrip kan gedacht worden aan vrienden, familie, mantelzorgers, buren of andere personen waar iemand een goede band mee heeft. In dit onderzoek wordt de term naasten toegepast bij het benoemen van de mensen die betrokken zijn in het leven van de persoon met een verslaving (Ypsilon, 2018).

Effectiviteit

In de literatuur wordt effectiviteit beschreven als een mate waarin doelstellingen worden bereikt. Ook wordt effectiviteit benoemd als *het vermogen om benodigde of gewenste resultaten te bereiken* (Effectory, 2013). In dit onderzoek zal het begrip ‘effectiviteit’ staan voor de mate waarin doelstellingen van de interventie FMI bereikt zijn.

Interventie

Een interventie kan een doelbewuste ingreep zijn om een bepaalde zaak te verbeteren (Ensie, 2015). In dit onderzoek is FMI de doelbewuste ingreep (interventie) voor naasten om ander gedrag bij de persoon met een verslaving teweeg te brengen.

Verslaving

Verslaving kan worden vastgesteld aan de hand de DSM-V. Dit is een boek wat wereldwijd gebruikt wordt bij het vaststellen van psychiatrische aandoeningen. De DSM-V spreekt niet van verslaving, maar van een stoornis in het gebruik van middelen. Volgens de DSM-V wordt een dergelijke stoornis vastgesteld als je twee a drie van de elf criteria voldoet. Hier wordt dan gesproken over een milde stoornis in het gebruik van middelen. Wordt er aan vier a vijf criteria voldaan, dan er sprake van een gematigde stoornis. Bij zes of meer symptomen is er sprake van een ernstige stoornis (Jellinek, 2018). De elf criteria zijn geciteerd uit de DSM-V en zijn als volgt:

- Vaker en in grotere hoeveelheden gebruiken dan het plan was.
- Mislukte pogingen om te minderen of te stoppen.
- Het gebruik en herstel van gebruik kosten veel tijd.
- Sterk verlangen om te gebruiken.
- Door gebruik tekortschieten op het werk, school of thuis.
- Blijven gebruiken ondanks dat het problemen meebrengt in het relationele vlak.
- Door gebruik opgeven van hobby’s, sociale activiteiten of werk.
- Voortdurend gebruik, zelfs wanneer je daardoor in gevaar komt.

- Voortdurend gebruik, ondanks weet hebben dat het gebruik lichamelijke of psychische problemen met zich mee brengt of verergert.
- Grotere hoeveelheden nodig hebben om het effect nog te voelen oftewel tolerantie.
- Het optreden van onthoudingsverschijnselen, die minder hevig worden door meer van de stof te gebruiken (Jellinek, 2018).

2. Onderzoeksdesign

In dit hoofdstuk is de onderzoeksmethode beschreven. Hierin wordt beschreven hoe het onderzoek is opgezet en hoe er tot de resultaten is gekomen.

2.1 Grondvorm onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van een systematische literatuurstudie. Deze literatuurstudie als grondvorm sluit aan bij de opgestelde onderzoeksvragen en vraagstelling. Een literatuurstudie is een methode om bestaande kennis te verzamelen over een onderwerp. Deze bestaande kennis kan onder andere gevonden worden in wetenschappelijke artikelen, archiefmateriaal, boeken en papers (Krul, 2014).

2.2 Inclusie- en exclusiecriteria

Om tot goede resultaten te komen, zijn er inclusie- en exclusiecriteria opgesteld. Deze zijn in tabel 1 weergegeven. Deze criteria zijn opgesteld om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten en niet relevante artikelen uit te sluiten (Verhoeven, 2011).

Inclusiecriteria	***Exclusiecriteria***
Nederlandse en Engelse artikelen	Niet Nederlandse of Engelse artikelen
Naasten van een persoon met een verslaving in de leeftijd van 18-99 jaar	Naasten van een persoon met een verslaving met de leeftijden <18 en >99
Artikelen gericht op de naasten van een persoon met een verslaving	Artikelen niet gericht op naasten van een persoon met een verslaving
Naasten van een persoon met verslaving	Naasten van personen met andere problematiek dan een verslaving
De effectiviteit van FMI is beschreven	De effectiviteit van FMI is niet beschreven
Artikelen uitgebracht na 1995	Artikelen uitgebracht voor 1995
Artikelen beschikbaar in Full Text	Artikelen niet beschikbaar in Full Text

Tabel 1

2.3 Data-verzamelingsmethode

Zoals eerder in deze paragraaf aangegeven, is dit onderzoek benoemd als een systematische literatuurstudie. Om tot goede conclusies op de onderzoeksvraag te kunnen komen, is er in een aantal databanken naar artikelen gezocht.

<u>Databanken</u>

- *EBSCOhost*: dit is een databank met e-journals, tijdschriften en e-books voor elke sector
- *PubMed*: dit is een algemene databank waar veel artikelen met verschillende soorten va onderzoek te vinden zijn.
- *Cinahl*: dit is een grote databank waar specifiek gezocht kan worden naar Full Text artikelen
- *PsycINFO:* dit is een databank die artikelen bevat die gericht zijn op de geestelijke gezondheidszorg.
- *Psycology and behavioral sciences*: dit is een databank die artikelen bevat die gericht zijn op de geestelijke gezondheidszorg.
- *BioMedCentral Journals*: deze databank heeft vrije toegang en bevat artikelen uit gespecialiseerde, peer-reviewed tijdschriften.
- *Springerlink*: dit is een databank die Full Text artikelen bevat uit publicaties, tijdschriften, boeken en naslagwerken op verschillende wetenschapsgebieden
- *Nurse Allied Health Collection*: Dit is een databank waar Full Text artikelen gevonden kunnen worden voor medische onderzoekers, assistentes en medische studenten

- *Google Scholar*: deze zoekmachine wordt gebruikt om artikelen op te zoeken of te openen die in databanken niet in Full Text beschikbaar zijn.

Deze databanken zijn gekozen, omdat deze zich voornamelijk richten op onderzoek in de psychologie, opvoeding, opvoedkunde, gezondheidszorg en sociaal welzijn (Bartelink, 2013). De interventie FMI valt onder bovenstaande onderwerpen. De kans is groot dat daarom in deze databanken relevante artikelen gevonden zullen worden.

Om tot juiste resultaten te kunnen komen zijn aan het begin van het onderzoek een aantal zoektermen opgesteld. De zoektermen die gebruikt zijn bij het zoeken van de juiste artikelen zijn:

<u>Zoektermen</u>
"Family health care" OR "family care" OR "family involvement" OR "addiction" OR "abuse" OR "dependence" OR "relatives" OR "concern significant other" OR "partner" OR "significant other" OR "role of partner" OR "family" OR "family member(s)" OR "motiverende gespreksvoering" OR "motivational Interviewing" OR "family interviewing" OR "family motivational interviewing" OR "family intervention" OR "familie motiverende interventie" OR "familie interventie" OR "familitraining (motiverende) interventie" OR "psycho education" OR "psycho educatie" OR "cognitieve gedragstherapie" OR "middelen afhankelijkheid" OR "verslaafde" OR "verslaving" OR "misbruik"

Om tot juiste resultaten te komen, zijn er in de bovenstaande alinea zoekstrings opgesteld. Aan de hand van deze zoekstrings zouden wetenschappelijke artikelen gevonden moeten worden. Met de opgestelde zoekstrings werden niet de juiste resultaten gevonden. Naar mate het onderzoek vorderde, zijn de zoekstrings aangepast. Dit om tot betere resultaten te komen, die meer aansluiten op de hoofdvraag van het onderzoek. De zoekstrings die later zijn toegevoegd zijn "motivational intervention" AND "effect" AND "cannabis" AND "interaction" AND "effective" AND "treatment" AND "alcohol" AND "drug".

2.4 Data-analysemethode

De literatuurstudie is uitgevoerd aan de hand van de vijf stappen van Evidence Based Practice (EBP) (Munten, Verhoef, & Kuiper, 2016). Deze stappen staan hieronder uitgewerkt.

<u>Stap 1. Het formuleren van een beantwoordbare onderzoeksvraag</u>
In hoofdstuk 1 is de onderzoeksvraag naar voren gekomen. Deze luidt als volgt:

Wat is er in de internationale literatuur bekend over de effectiviteit van FMI als interventie voor naasten van een persoon met een verslaving?

<u>Stap 2. Zoekstrategie</u>
Er is door middel van databanken en zoekstrings gezocht naar relevant bewijsmateriaal. De zoekstrategie van het onderzoek staat uitgewerkt in hoofdstuk 2.3. Hier zijn de databanken en zoekstrings te vinden. De artikelen die aan de hand van deze databanken en zoekstrings zijn gevonden, zijn verwerkt in een flowchart. Deze flowchart is te vinden in bijlage 2.

Beide onderzoekers hebben onafhankelijk van elkaar gezocht naar relevant bewijsmateriaal in de databanken. Dit aan de hand van dezelfde zoekstrings en databanken, om de validiteit en de betrouwbaarheid te verhogen. De gevonden artikelen zijn beoordeeld aan de hand van de tabel in bijlage 1, om de betrouwbaarheid en de validiteit van de artikelen te beoordelen.

Stap 3. Kritische beoordeling
Om de artikelen te kunnen beoordelen op betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit van de onderzoeksresultaten heeft er een beoordeling plaats gevonden. Elk artikel dat gebruikt is in dit onderzoek, is onafhankelijk van elkaar beoordeeld aan de hand van de *critical appraisal.* Dit is een gestructureerde beoordelingslijst waarop de belangrijkste beoordelingsitems zijn aangegeven. Deze lijst is overzichtelijk en bevat de belangrijkste beoordelingsaspecten. Hierdoor is deze makkelijk in gebruik. De beoordelingslijst wordt in bijlage 1 weergegeven (Cox, Louw, Verhoef de, & Kuiper, 2016)

In de literatuur wordt een duidelijk onderscheid gemaakt in de niveaus van bewijskracht: het level of evidence. Dit bevat vijf niveaus: level A1, A2, B, C en D. Hierin is level A1 een systematische literatuurstudie en het hoogst haalbare level, waarbij D het laagst haalbare level is. Deze levels zeggen iets over de geloofwaardigheid en aannemelijkheid van de conclusie van het onderzoek (Reijnders, Eggink, & Warmerdam van, 2010). Er is gestreefd naar het vinden van Randomized Controlled Trials. Deze vallen onder een van de hoogst haalbare levels, waardoor deze het hoogst zullen scoren op validiteit, betrouwbaarheid en generaliseerbaarheid (Mekkes, 2014). De levels of evidence staan beschreven in een pyramide om een duidelijk overzicht te verkrijgen. Deze is hieronder weergegeven.

(Fit, 2018)

Stap 4. Conclusie en toepassen van de resultaten in de praktijk
Na het doorlopen van de vorige stappen, is er in stap 4 een beschrijving/conclusie geschreven over elk bruikbaar artikel. De resultaten zijn vervolgens verwerkt in het onderzoeksverslag.

Stap 5. Evaluatie
Er is tweewekelijks een contactmoment met de opdrachtgever/docentbegeleider en mede-onderzoekers geweest. Er is wekelijks contact geweest tussen de onderzoekers, om gevonden bewijsmateriaal te evalueren en het onderzoeksverslag op te stellen. Een planning is bijgevoegd in bijlage 3.

2.5 Ethische kwesties

In de *gedragscode praktijkgericht onderzoek doen voor het HBO* bestaat uit vijf belangrijke aspecten. De code beschrijft het gewenste gedrag bij het uitvoeren van een onderzoek. De volgende vijf punten dient de onderzoeker zich aan te houden. Deze zijn geciteerd uit de *gedragscode praktijkgericht onderzoek doen voor het HBO* (Andriessen, Onstenk, Delnooz, Smeijsters, & Peij, 2010).

1. Onderzoekers aan het hbo dienen het professionele en maatschappelijke belang. Zij leveren een bijdrage aan de professie en het betreffende beroepenveld en zetten zich in voor het publieke belang. Zij richten zich op relevante thema's en problemen uit de beroepspraktijk en op creatieve, innovatieve en toepasbare oplossingen voor de praktijk. Ze leveren een bijdrage aan kennis- en theorieontwikkeling, stimuleren kenniscirculatie naar praktijk en onderwijs en streven ernaar resultaten toegankelijk te maken volgens de principes van Open Access.

2. Onderzoekers aan het hbo zijn respectvol. Zij houden rekening met rechten, belangen, privacy, zienswijzen, opvattingen, theorieën en methoden van betrokkenen en van collega-onderzoekers. Ze leven de regelgeving en protocollen na die in het vakgebied gelden voor het doen van onderzoek. Als onderzoek met mensen of dieren enig risico oplevert, moet het belang van het onderzoek het nemen van dat risico rechtvaardigen. In dat geval wordt externe deskundigen om advies gevraagd.

3. Onderzoekers aan het hbo zijn zorgvuldig. Zij nemen meerdere wetenschapsopvattingen en daarmee samenhangende vormen van onderzoek in overweging, de beschikbare onderzoeksmethoden en de methodologische regels die daarbij horen, alsook de onderzoeks- en beroepsethiek en de waarden die binnen het vakgebied gelden. Ze maken gebruik van reeds beschikbare kennis uit praktijk en wetenschap. Zij rapporteren juist, compleet, nauwkeurig en navolgbaar. Zij nemen in overweging de wenselijkheid de data zorgvuldig te bewaren en zorgen dat de intellectuele eigendomsrechten van data, resultaten en innovaties goed zijn geregeld.

4. Onderzoekers aan het hbo zijn integer. Zij zijn kritisch ten aanzien van in de praktijk gehanteerde opvattingen en probleemdefinities, onafhankelijk in hun methodische keuzes en eerlijk over de bronnen die ze gebruiken. Ze zijn aanspreekbaar op hun gedrag tijdens het uitvoeren van onderzoek, autonoom in hun analyses en onpartijdig in hun rapportages.

5. Onderzoekers aan het hbo verantwoorden hun keuzes en gedrag. Zij verantwoorden zich over de relevantie van het gekozen thema, de keuze van het onderzoek ontwerp en gehanteerde methoden en de beperkingen daarvan, de zorgvuldigheid van de uitvoering, de onderbouwing van de conclusies, de gehanteerde bronnen, de implementatie in de praktijk alsmede de doorwerking in het onderwijs.

3. Resultaten

Aan de hand van een literatuurstudie zijn tien bruikbare artikelen gevonden. Deze artikelen zijn beoordeeld op betrouwbaarheid, validiteit en generaliseerbaarheid. Dit door middel van de critical appraisal, die in bijlage 1 is toegevoegd. De resultaten uit deze artikelen zijn in dit hoofdstuk verwerkt. De inhoud van elk artikel is per alinea beschreven.

Artikel 1 .

Titel: *Effect of a significant other on client change talk in motivational interviewing*
Auteurs: T. Apodaca, M. Magill, R. Longabaugh, K.N. Jackson & P. M. Monti.
Datum publicatie: 10 december 2012

In dit artikel is onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het betrekken van een naaste van een persoon met een alcoholverslaving in het behandelproces. De interventie die in dit onderzoek gebruikt wordt, is motiverende gespreksvoering. De interventie bestaat uit een sessie van ongeveer 48 minuten. De onderzoekspopulatie bestaat uit 157 personen, zowel vrouwelijke als mannelijke patiënten met de leeftijd van >18 jaar. Deze onderzoekspopulatie heeft zich wegens gevolgen van alcoholmisbruik gemeld op de spoedeisende hulp. De naasten moesten minimaal één keer in de week contact hebben met de patiënt. Deelnemers die geen wekelijks contact hadden met de patiënt en geen Engels spraken werden uitgesloten. Het doel van het betrekken van de naasten is het vergroten van de motivatie van de patiënt en het bieden van concrete ondersteuning. Er is onderzocht of het betrekken van de naasten werkelijk effectief is.

Uit de resultaten van dit onderzoek is gebleken dat het betrekken van de naasten een positief effect heeft in het behandelproces van de persoon met een alcoholverslaving. Er is gebleken dat de naaste na het bijwonen van de motiverende gespreksvoeringsessie het drinken van alcohol eerder berispt en de patiënt ondersteunt in het nuchter zijn (Apodaca, Magill, Longabaugh, Jackson, & Monti., 2012).

Artikel 2 .

Titel: *Individual versus Significant other-Enhanced Brief Motivational Intervention for Alcohol in Emergency Care*
Auteurs: P.M. Monti, S.M. Colby, N.R. Mastroleo, N.P. Barnett, C.J. Gwaltney, T.R. Apodaca, D.J. Rohsenow, M. Magill, A. Gogineni, M. Mello, W.L. Biffi & W.G. Cioffi
Datum publicatie: 11 augustus 2014

In dit artikel is onderzoek gedaan naar de effectiviteit van FMI, dit in vergelijking met de effectiviteit van individuele motiverende gespreksvoering. Bij FMI werd de familie in het proces betrokken en bij de individuele therapie was geen familie aanwezig. Het onderzoek vond plaats op de spoedeisende hulp waar patiënten met zwaar alcoholmisbruik binnen kwamen. De interventie bestaat uit één sessie van FMI of individuele gespreksvoering. De individuele gespreksvoering interventie bevat drie algemene fasen: het opbouwen van de relatie tussen naasten en de persoon met een verslaving, vergroten motivatie en het plannen van verandering. De FMI sessies bevatten dezelfde componenten als de individuele gespreksvoering. Deze interventie bevat strategieën voor naasten om de motivatie van de persoon met een verslaving te vergroten. Na zes en twaalf maanden volgde een follow-up van de interventie. Hier werd informatie over de effectiviteit van beide interventies verzamelt. Deze vond op locatie of telefonisch plaats. De onderzoekspopulatie bestond uit 414

personen met de leeftijd van >18 jaar. Er deden 204 personen mee met het onderzoek naar de individuele motiverende gespreksvoering en 210 personen deden mee aan het onderzoek naar FMI. De patiënten werden willekeurig toegewezen aan de twee onderzochte interventies.

Na zes en twaalf maanden werden de patiënten opnieuw op hun alcoholgebruik en alcohol gerelateerde gevolgen beoordeeld. Hierbij werd ook gekeken naar de ondersteuning van de naasten in het proces. Na twaalf maanden is er een zichtbaar verschil in afname van het alcoholgebruik en de gevolgen van alcoholgebruik. De afname van gebruik en gevolgen bij FMI was groter dan bij de individuele motiverende gespreksvoering. De conclusie die in dit onderzoek is getrokken suggereert dat de betrokkenheid van naasten kan hebben geleid tot een langere aanhoudende positieve invloed op het drinkgebruik van patiënten. Het behandelingseffect van FMI is dus groter dan het behandelingseffect van de individuele motiverende gespreksvoering (Monti, et al., 2014).

Artikel 3 .

Titel: *Six-Month Outcomes of a Randomized, Motivational Tele-intervention for change in the Codependent Behavior of Family Members of Drug Users*
Auteurs: C.B. Bortolon, T. de Campos Moreira, L. Signor, B.L. Guagyba, L.R. Figeiró, M. Ferigolo & H.M. Tannhauser Barros.
Datum publicatie: 8 oktober 2016

In dit artikel is onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het betrekken van de naasten bij de behandeling van een persoon met een drugsverslaving. In dit onderzoek worden twee interventies met elkaar vergeleken. De familie interventie (tele-interventie) bestaat uit negen telefoongesprekken. Beginnende met een oriënterend gesprek. De tweede sessie bestaat bij FMI uit het inzicht geven in de gezinssituatie. Als voorbeeld: de regels thuis, het dagritme en de gevoelens van de familie. De familie interventie bestaat uit begeleiding bij het teweegbrengen van verandering bij de persoon met een verslaving. De familieleden worden gecoacht per sessie. In het gewoonlijke traject wordt in de tweede sessie alleen antwoorden gegeven op vragen van familieleden. De volgende sessies bestaan bij het gewoonlijke traject uit het steun bieden aan de familie, vragen beantwoorden en eventuele psycho-educatie toepassen. De onderzoekspopulatie bestond uit een groep van 325 gezinnen. Deze groep werd verdeeld in twee verschillende therapie groepen. 163 gezinnen deden mee aan een familie interventie en 162 gezinnen volgden het gewoonlijke traject. Het gewoonlijke traject bestaat uit evenveel telefoongesprekken. De inhoud van deze gesprekken maakt het verschil in deze interventies. Er wordt bij de familie interventie meer aandacht besteed aan het teweegbrengen van ander gedrag, zowel bij de persoon met een verslaving, als bij de familie. In het gewoonlijke traject is er aandacht voor gevoelens en emoties van de familie, maar wordt hier verder weinig mee gedaan. De familie interventie bestaat uit motiverende gespreksvoering, waarbij nadruk ligt op veranderingsfases. Deze interventie heeft tot doel het gezin aan te moedigen om het gedrag van de persoon met een verslaving te veranderen.

Na zes maanden was er bij de familie interventie twee keer zoveel kans in slagen in het teweegbrengen van positieve verandering van het drugsgebruik, dit in vergelijking met de personen die het gebruikelijke behandeltraject volgden. De familie interventie bleek dus meer effectief te zijn voor zowel de persoon met de verslaving, als voor de familieleden van drugsgebruikers (Bortolon, et al., 2016).

Artikel 4 .

Titel: *Effects of family-assisted smoking cessation intervention based on motivational interviewing among low-motivated smokers in China.*
Auteurs: F.F. Huang, N.N. Jiao, L.Y. Zhang, Y. Lei & J.P.Zhang
Datum publicatie: 23 februari 2015

In dit artikel is onderzoek gedaan naar de werkzaamheid van een door het gezin gestuurde interventie bij het stoppen met roken van laaggemotiveerde Chinese rokers. Er is in dit artikel onderzoek gedaan naar het verschil in effectiviteit tussen FMI en een intensieve gezondheidseducatie. Er werd bij FMI door middel van motiverende gespreksvoering door familie verandering in het rookgedrag teweeggebracht. Er werden formulieren uitgedeeld met informatie over stoppen met roken. Deze formulieren werden bij de FMI sessies uitgelegd in een 25 minuten durende sessie. In de week daarna vonden vier bijeenkomsten plaats. Deze bijeenkomsten duurden ongeveer 20 minuten. De gezondheidseducatie die de andere groep volgde, bestaat uit een uitleg van 25 minuten en vier maal per week een bijeenkomst. Het verschil in deze interventies is de betrokkenheid van families. Bij FMI wordt de familie betrokken in het behandelproces, dit in tegenstelling tot de gezondheidseducatie. De onderzoekspopulatie bestond uit 159 stellen. Aan de FMI interventie deden 77 stellen mee, de overige 82 stellen deden mee aan een intensieve gezondheidseducatie.

Na drie en na zes maanden volgde een zogenoemde follow-up. Bij deze follow-up wordt gekeken naar de vooruitgang van de onderzoekspopulaties. Na deze follow-ups is de conclusie getrokken dat FMI meer effectief is in het veranderen van het rookgedrag. Ook is het zichtbaar dat de communicatie tussen rokers en de familie verbetert is. Dit in vergelijking met de gezondheidseducatie die de andere groep gevolgd heeft. Het artikel geeft als conclusie aan dat door gebruik te maken van FMI bij het stoppen met roken de positiefgemotiveerde rokers, de laaggemotiveerde rokers beïnvloeden bij het stoppen met roken (Huang, Jiao, Zhang, Lei, & J.P.Zhang, 2015).

Artikel 5 .

Titel: *Randomized Controlled Trial of Motivational Interviewing Cognitive Behavior Therapy, and Family Intervention for Patients With Comorbid Schizophrenia and Substance Use Disorders*
Auteurs: C. Barrowclough, G. Haddock, N. Tarrier, S.W. Lewis, J. Moring, R. O'Brien, N. Schofield & J. McGovern
Datum publicatie: 1 oktober 2001

In dit artikel is onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de combinatie van drie interventies in het behandeltraject van een persoon met schizofrenie en een stoornis in het gebruik van middelen. Deze drie interventies zijn cognitieve gedragstherapie, motiverende gespreksvoering en een familie interventie. In dit onderzoek is de routinematige psychiatrische zorg vergeleken met de nieuw geïntegreerde interventie. De interventieperiode duurde 9 maanden. De sessies vonden plaats in de zorginstellingen van de patiënten. Het behandelingsprogramma probeerde deze drie behandelingsbenaderingen te combineren. De interventie begon met 5 wekelijkse individuele motiverende gespreksvoeringsessies om de motivatie van de patiënt te verbeteren. Wanneer deze motivatie verbeterd was, werd gestart met individuele cognitieve gedragstherapie. Deze sessies vonden in de volgende 18 weken éénmaal per week plaats. In deze twee behandelingsbenaderingen werden doelen geformuleerd. Deze doelen werden de focus in

de daaropvolgende FMI sessies. In deze sessies werden familieleden betrokken bij de behandeling van de persoon met een verslaving. Deze FMI interventie bestond uit 10-16 sessies. Er deden 15 personen mee aan de nieuw geïntegreerde gecombineerde interventies en 17 personen deden mee aan de routinematige interventie. De onderzoekspopulatie moest lijden aan een stoornis in het gebruik van middelen en een psychiatrische stoornis vastgesteld aan de hand van de DSM criteria. Ook moesten deze personen al onder behandeling zijn bij de GGZ en de leeftijd van 18-65 jaar hebben.

Na negen en twaalf maanden werd er een follow-up gedaan. De resultaten van beide interventies werden vergeleken. Na negen maanden hadden 18 personen in de routinematige psychiatrische interventie een terugval. In de gecombineerde interventies waren dit maar 5 personen. Na twaalf maanden was het verschil significant. In de routinematige psychiatrische interventie hadden 12 personen een terugval, wat bij de gecombineerde interventies maar 6 personen waren. Er is in dit onderzoek gebleken dat de onderzochte personen bij de familie interventie vaker op kwamen dagen, vergeleken met de individuele therapie. Het afwezigheidsaantal in dagen was bij de familie interventie lager (Barrowclough, et al., 2001).

Artikel 6 .

Titel: *Feasibility of teaching motivational interviewing to parents of young adults with recent-onset schizophrenia and co-occurring cannabis use*
Auteurs: M. Smeerdijk, R. Keet, L. de Haan, C. Barrowclough, D. Linszen & G. Schippers
Datum publicatie: maart 2014

In dit artikel is onderzoek gedaan naar het effect van FMI in vergelijking met de routinematige gezinsondersteuning. Ouders van jongvolwassenen met recent ontstane schizofrenie en gelijktijdige cannabisgebruik werd FMI of routinematige gezinsondersteuning aangeboden. Bij beide interventies werden de ouders 4 weken voor het starten en 3 maanden na het beëindigen van de interventie uitgenodigd. De FMI sessies bestonden uit 6 groepsbijeenkomsten en elke sessie duurde drie uren. De bijeenkomsten vonden om de week plaats. In deze sessies werden rollenspelen gedaan, motiverende gespreksvoering technieken aangeleerd en zelfredzaamheid van ouders werd gestimuleerd. De routinematige gezinsondersteuning vond om de week plaats, gedurende 6 maanden met een maximum van 12 sessies. Deze sessies vonden individueel plaats en duurden ongeveer een uur. In deze sessies werd vooral aandacht besteed aan de emoties van de ouders en het in kaart brengen van het sociale netwerk. De onderzoekspopulatie bestaat uit 97 ouders, welke willekeurig werden toegewezen aan één van beide interventies. Aan de FMI interventie deden 53 ouders mee, de overige 44 kregen de routinematige behandeling toegewezen. De jongvolwassenen zijn opgenomen in een instelling, waar in de eerste maand psycho-educatie is toegepast. Hierop volgend werden ouders bij een zes maand durende interventie betrokken. De therapie van deze interventie duurt drie maanden en na een totaal van zes maanden wordt teruggeblikt op de gehele interventie.

Na drie maanden volgde een follow-up. In deze follow-up is gekeken welke interventie het meest effectief was. Tijdens de follow-up bleek dat de ouders bij FMI meer therapiegetrouw waren en dat deze een beter empathisch vermogen ontwikkelden. Als conclusie is getrokken dat FMI een haalbare methode is om motiverende gespreksvoering technieken bij ouders te vergroten (Smeerdijk, et al., 2014).

Artikel 7 .

Titel: *Family interventions in the treatment of alcohol and drug problems*
Auteurs: A.G. Copello, R.D.B. Velleman & L.J. Templeton
Datum publicatie: 12 juli 2009

In dit artikel is onderzoek gedaan naar wat er in de literatuur bekend is over drie verschillende familie interventies. Hierin worden de interventies CRAFT, UFT en ABCT onderzocht. CRAFT (Community Reinforcement and Family Training) is een methode die gericht is op samenwerking met naasten. Het wordt in groepsverband aangeboden. CRAFT leert hoe naasten de regie op eigen leven vast kunnen houden en verbeteren. De training richt zich op het stellen van grenzen, het omgaan met het middelengebruik van de persoon met een verslaving en het omgaan met boosheid. UFT (unilateral family therapy) is een eenzijdige gezinstherapie. Bij UFT wordt een systemisch model gebruikt dat suggereert dat het mogelijk is om de manier waarop een gezin functioneert te veranderen, zonder dat alle gezinsleden bij de sessies aanwezig zijn. De interventie ABCT (alcohol-focused behavioral couples therapy) komt overeen met de voor ons bekende FMI. ABCT wordt in dit artikel omschreven als een strategie voor familieleden om de persoon met een drankprobleem te ondersteunen bij de poging tot verandering in zijn drinkgedrag. Deze interventie houdt zich bezig met het verbeteren van de relatie tussen de persoon met het drankprobleem en zijn naasten. Er wordt aandacht besteed aan het verbeteren van de communicatie.

Uit het onderzoek is gebleken dat ABCT resulteert in meer echtelijk geluk na deze behandeling. Er is sprake van minder scheidingen bij echtparen. Vele onderzoeken melden dat ABCT leidt tot grote verbeteringen in het drinkgedrag in vergelijking met routinematige behandelingen. Door ABCT schijnt de terugval in het verkeerde drinkgedrag minder vaak voor te komen. Als conclusie is in dit artikel getrokken dat er degelijk bewijs is dat het werken met familieleden een positief effect heeft op de persoon met een verslaving. Deze bevindingen zijn duidelijk zichtbaar bij alcohol- en drugsproblemen. Dit onderzoek heeft aangetoond dat CRAFT heeft geleidt tot verbetering in het psychisch functioneren van de naasten. Uit dit onderzoek is gebleken dat UFT leidt tot afname van alcoholgebruik, ondanks dat gezinsleden niet allemaal aanwezig waren bij de sessies. Dit bewijs suggereert dat er een aantal therapeutische strategieën zijn die het gezin kunnen helpen om de drinker te kunnen motiveren om te veranderen of zich te laten behandelen (Copello, Velleman, & Templeton, 2009).

Artikel 8 .

Titel: *Family intervention for the treatment and rehabilitation of drug addiction: an exploratory study*
Auteurs: D.F. Baharudin, A.H.M. Hussin, M. Sumari, S. Mohamed, M.Z. Zakaria & R.P. Sawai
Datum publicatie: 8 juli 2013

In dit artikel is onderzoek gedaan naar de ervaringen van gezinnen die een familie interventie programma (FMI) hebben ondergaan in een drugs- en revalidatie instelling. Er werden semigestructureerde interviews afgenomen bij acht gezinsleden die dit programma hebben ondergaan. Gezinsleden moesten een goede band met de persoon met een verslaving hebben en al betrokken zijn in zijn behandelproces, wilden ze meedoen aan dit onderzoek. Het gezinsinterventieprogramma bestond uit gezinspsycho-educatie, een

gezinsondersteuning groep en een familie uitje. De interviews hadden een duur van 40-60 minuten.

Uit de interviews is naar voren gekomen dat door deze familie interventies de kennis over verslaving toegenomen is, dat er een manier is aangeleerd om met de problematiek van de persoon met een verslaving om te gaan en een manier is aangeleerd om op een andere manier naar de situatie te kijken. Als conclusie is getrokken dat het betrekken van gezinsleden bij de behandeling een positief effect heeft op de persoon met een verslaving (Baharudin, et al., 2013)

Artikel 9 .

Titel: *Motivational interviewing with significant other participation: Assessing therapeutic alliance and patient satisfaction and engagement*
Auteurs: M, Magill, N.R. Mastroleo, T.R. Apodaca, N.P. Barnett, S.M. Colby & P.M. Monti
Datum publicatie: 1 december 2011

In dit artikel is onderzoek gedaan naar het verschil in effectiviteit tussen individuele motiverende gespreksvoering en FMI. Beide sessies bestaan uit het in kaart brengen van het wekelijks gebruik van alcohol, de gevolgen van dit gebruik, doelen en het schrijven van een veranderplan. De FMI sessies bevatten strategieën die bedoeld zijn om de betrokkenheid van de naasten te bevorderen. Hierbij wordt aandacht besteed aan het verbeteren van de motivatie van de persoon met een verslaving. De onderzoekspopulatie bestaat uit 382 personen met een verslaving die zich gemeld hebben op de spoedeisende hulp in Amerika. Deze waren >18 jaar. Personen die de Engelse taal niet beheersten, werden uitgesloten in deelname van dit onderzoek. De personen werden willekeurig aan een interventie toebedeeld. Aan de FMI interventie deden 172 personen met een verslaving mee. De individuele therapie werd toebedeeld aan 195 personen.

Na zes en twaalf maanden volgt een follow-up. Uit deze follow-ups is gebleken dat de familieleden die het drinkgedrag van hun naasten accepteerden, minder vaak verschenen bij de FMI sessie. De resultaten in dit onderzoek suggereren dat individuele motiverende gespreksvoering kan worden aangepast zodat naasten betrokken kunnen worden in het behandelproces. Dit om de lading van FMI sessies voor de persoon met een verslaving minder groot te laten lijken. Hierdoor zal deze persoon het betrekken van een naaste sneller accepteren. Naasten rapporteerden een hogere tevredenheid, een betere samenwerking en meer betrokkenheid bij FMI in vergelijking met de individuele motiverende gespreksvoering interventie (Magill, et al., 2011).

Artikel 10 .

Titel: *Motivational Interviewing and interaction skills training for parents of young adults with recent-onset schizophrenia and co-occuring cannabis use: 15 month follow-up*
Auteurs: M. Smeerdijk, R. Keet, B. Raij & M. Koeter
Datum publicatie: 11 mei 2015

In dit artikel is onderzoek gedaan naar het verschil in effectiviteit tussen FMI en een routinematige gezinsondersteunende interventie. Bij beide interventies werden de ouders 4 weken voor het starten en 3 maanden na het beëindigen van de interventie uitgenodigd. De FMI sessies bestonden uit 6 groepsbijeenkomsten en elke sessie duurde drie uren. De bijeenkomsten vonden om de week plaats. In deze sessies werden rollenspelen gedaan, motiverende gespreksvoering technieken aangeleerd en zelfredzaamheid van ouders werd

gestimuleerd. De routinematige gezinsondersteuning vond om de week plaats, gedurende 6 maanden met een maximum van 12 sessies. Deze sessies vonden individueel plaats en duurden ongeveer een uur. In deze sessies werd vooral aandacht besteed aan de emoties van de ouders en het in kaart brengen van het sociale netwerk De onderzoekspopulatie waren personen met schizofrenie en een cannabis verslaving. Er deden 97 ouders mee en deze werden willekeurig toegewezen aan FMI of de routinematige gezinsondersteuning.

Na 15 maanden na het beëindigen van de FMI interventie was er een aanzienlijk grotere reductie van het cannabisgebruik. Het verlangen naar het gebruik was ook significant lager bij de FMI interventie vergeleken met de routinematige gezinsondersteunende interventie. Beide interventies vertoonden vermindering van ouderlijk leed en het gevoel van last. Uit onderzoek blijkt dat bij de FMI interventie deze gevoelens minder aanwezig waren (Smeerdijk, Keet, Raij, & Koeter, 2015).

4. Discussie

In dit hoofdstuk zal een kort overzicht van de resultaten van dit onderzoek beschreven worden. Er zal hier kritisch gekeken worden naar de generaliseerbaarheid van de resultaten. Er zal in dit hoofdstuk aandacht besteed worden aan sterke en zwakkere punten van dit onderzoek.

4.1 Samenvatting

In het vorige hoofdstuk zijn alle resultaten per artikel beschreven. In elk artikel is onderzoek gedaan naar de effectiviteit van FMI. In sommige artikelen is dit in combinatie met andere behandelingen onderzocht. In elk onderzoek is FMI op een verschillende manier toegepast. Er is onderzoek gedaan in andere settingen en het aantal bijeenkomsten verschilt per onderzoek. Toch komen de resultaten grotendeels met elkaar overeen. Uit alle onderzoeken is gebleken dat het betrekken van naasten in het behandelproces een positief effect heeft op de persoon met een verslaving en zijn behandelingstraject. Uit meerdere artikelen blijkt dat bij FMI aanzienlijke reductie van middelenmisbruik plaatsvindt. Familie wordt strategieën aangeleerd om gedragsverandering bij de persoon met een verslaving teweeg te brengen en de persoon te motiveren om nuchter te blijven. Door FMI is de communicatie en relatie tussen de naasten en de persoon met een verslaving verbeterd. Elk artikel geeft een positief resultaat weer over de effectiviteit van FMI.

4.2 Sterke punten

Om methodisch te werk te gaan tijdens de literatuurstudie is er gebruik gemaakt van de stappen van Evidence-Based Practice, zie hoofdstuk 2. Er is in het onderzoek interbeoordelaarsbetrouwbaarheid toegepast. Er zijn verschillende zoekstrings gebruikt, ondanks dat zijn bij beide onderzoekers dezelfde resultaten naar voren gekomen. De onderzoekers hebben individueel gezocht naar artikelen en deze beoordeeld en met elkaar gedeeld, dit wordt peer check genoemd (Migchelbrink, 2016). Deze beoordeling vond plaats aan de hand van de critical appraisal (bijlage 1). Veel artikelen hadden A2 als level of evidence. Dit level is het op een na hoogst haalbare level, hierdoor zijn de resultaten meer betrouwbaar. Door methodisch te werken en het toepassen van interbeoordelaarsbetrouwbaarheid en peer check wordt de betrouwbaarheid van het literatuuronderzoek verhoogd.

Er zijn tien bruikbare artikelen gevonden aan de hand van de aangepaste zoekstrings en inclusie- en exclusiecriteria. Deze artikelen bevatten voldoende informatie om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag van het onderzoek. De artikelen zijn door middel van de *critical appraisal* beoordeeld op betrouwbaarheid, validiteit en generaliseerbaarheid. Door diversiteit van de onderzoek settingen kan er vanuit worden gegaan dat FMI in verschillende settingen toepasbaar is. In de artikelen zijn verschillende settingen onderzocht, met verschillende resultaten. In het eerste, tweede en negende artikel, welke terug te vinden zijn in hoofdstuk 3, heeft het onderzoek plaatsgevonden op de spoedeisende hulp. In het zesde en tiende artikel heeft het onderzoek plaatsgevonden in verschillende instellingen. In de andere artikelen was weinig terug te vinden over de setting waar het onderzoek heeft plaatsgevonden.

4.3 Zwakke punten

Voorafgaand aan het onderzoek zijn er inclusie- en exclusiecriteria opgesteld. Tijdens het onderzoek zijn niet alle inclusie- en exclusiecriteria toegepast. In de databanken is niet altijd gezocht naar *full text* artikelen. Hier zijn artikelen vaak niet in *full text* aanwezig. Vele artikelen zijn in google scholar in *full text* gevonden. De andere inclusie- en exclusiecriteria konden worden toegepast om tot juiste resultaten te komen. Het artikel '*Motivational*

Interviewing and interaction skills training for parents of young adults with recent-onset schizophrenia and co-occuring cannabis use: 15 month follow-up' (Smeerdijk, Keet, Raij, & Koeter, 2015) kon niet worden gevonden in *full text.* De resultaten van dit onderzoek zijn echter wel gebruikt bij het trekken van een conclusie. Er zijn verschillende samenvattingen gevonden over dit artikel, waardoor er genoeg informatie verzamelt kon worden. Het artikel is een vervolg van '*Feasibility of teaching motivational interviewing to parents of young adults with recent-onset schizophrenia and co-occurring cannabis use'* (Smeerdijk, et al., 2014). Het artikel '*Motivational Interviewing and interaction skills training for parents of young adults with recent-onset schizophrenia and co-occuring cannabis use: 15 month follow-up' up'* (Smeerdijk, Keet, Raij, & Koeter, 2015) bestaat uit het zelfde onderzoek, waardoor de artikelen grotendeels overeenkomen. Het artikel bevat een follow-up na 15 maanden, hierdoor zijn de resultaten van het uitgevoerde onderzoek op langere termijn zichtbaar. De effectiviteit van FMI in beide onderzoeken komt overeen doordat er gebruik is gemaakt van hetzelfde onderzoeksdesign. Hierdoor kunnen deze artikelen niet worden gezien als twee verschillende bewijsstukken.

In het artikel '*Randomized Controlled Trial of Motivational Interviewing Cognitive Behavior Therapy, and Family Intervention for Patients With Comorbid Schizophrenia and Substance Use Disorders'* (Barrowclough, et al., 2001) is onderzoek gedaan naar FMI in combinatie met twee andere interventies.. De interventies zijn niet afzonderlijk van elkaar onderzocht. Hierdoor is de effectiviteit van FMI minder zichtbaar. Wel was er in dit artikel voldoende informatie te vinden over de mogelijke effectiviteit van FMI. Dit is de reden dat de resultaten van dit onderzoek gebruikt zijn bij het antwoord geven op de hoofdvraag van het onderzoek.

Drie gebruikte artikelen bevatten een combinatie van verslaving en schizofrenie. In de artikelen werd een duidelijk beeld geschept over de effectiviteit van FMI bij personen met een verslaving. Dit is de reden dat deze artikelen verwerkt zijn in dit onderzoek. De vraag die gesteld kan worden is of de uitkomsten van het onderzoek hetzelfde zullen zijn bij andere psychische aandoeningen. Dit aangezien er alleen onderzoek gedaan is naar de effectiviteit van FMI toegepast op een persoon met een verslaving in combinatie met schizofrenie.

Er is gezocht naar internationale artikelen die informatie bevatten over de effectiviteit van FMI. Elk gebruikt onderzoek was Engelstalig en heeft plaatsgevonden in het buitenland. Hierdoor kan er niet met zekerheid de conclusie getrokken worden dat FMI in Nederland net zo effectief is. De onderzoeken vonden plaats in verschillende landen, hierdoor kan FMI net zo effectief zijn in Nederland. Hier moet echter wel meer onderzoek naar worden gedaan.

Elk artikel heeft een positief resultaat weergegeven over de effectiviteit van FMI. Enkele onderzoeken geven aan dat er vervolg onderzoeken plaats moeten vinden om de werkelijke effectiviteit van FMI aan te tonen. In een aantal onderzoeken heeft er slechts één FMI sessie plaats gevonden, de effectiviteit van FMI op langere termijn is daardoor niet aangetoond. Er is gezocht naar artikelen met een negatief resultaat van de effectiviteit van FMI. Deze artikelen zijn echter niet gevonden. Er is gebruik gemaakt van verschillende zoekstrings om tot andere resultaten te komen. Ook met deze zoekstrings zijn enkel positieve resultaten gevonden. In de flowchart (bijlage 2) zijn de zoekstrings met de gevonden resultaten weergegeven. Deze positieve resultaten kunnen te maken hebben met de publicatie bias. Dit houdt in dat alleen de positieve resultaten gepubliceerd worden. De negatieve resultaten zouden wellicht te vinden zijn in de 'grijze' literatuur.

4.4 Toepasbaarheid in de praktijk

In Nederland was er weinig bekend over FMI en de effectiviteit hiervan. Dit onderzoek heeft een duidelijk inzicht gegeven over de effectiviteit van FMI in verschillende settingen in

verschillende landen. Doordat de resultaten van dit onderzoek als betrouwbaar kunnen worden aanschouwd, kan het onderzoek worden gebuikt als onderbouwing voor het gebruik van FMI in Nederland. Aanbevelingen hierover zijn te vinden in hoofdstuk 5. Ook kan mevrouw B.C. Dusseldorp verder met haar onderzoek binnen het lectoraat Verslavingskunde en de programmalijn familie zorg van het lectoraat Verpleegkundige Diagnostiek. De resultaten van dit onderzoek dragen namelijk bij aan de onderzoekslijn naar naasten van een persoon met een verslaving. Er zal voor het gebruik van FMI in Nederland verder onderzoek gedaan moeten worden naar de effectiviteit van FMI in Nederland.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag van dit onderzoek. Aan de hand van de belangrijkste resultaten zal in dit hoofdstuk een conclusie getrokken worden. Tot slot worden er aanbevelingen geschreven die uit dit onderzoek zijn voortgekomen.

De hoofdvraag in dit onderzoek luidde als volgt:

Wat is er in de internationale literatuur bekend over de effectiviteit van FMI als interventie voor naasten van een persoon met een verslaving?

Uit alle artikelen is gebleken dat het betrekken van naasten in het behandelproces een positief effect heeft op de persoon met een verslaving en zijn behandelingstraject. De artikelen geven allen weer dat de relatie tussen de naasten en de persoon met een verslaving door FMI verbeterd is. Er is een verbeterde communicatie, betrokkenheid en empathisch vermogen ontwikkeld door het toepassen van FMI. Vergeleken met andere interventies is bij FMI minder snel een terugval in het gebruik. Familieleden ondersteunen de persoon met een verslaving minder in het gebruik van de middelen en blijven de persoon motiveren om nuchter te blijven. Het blijkt dat de betrokkenheid van naasten leidt tot een langer aanhoudend positief effect op het niet gebruiken van middelen. In een aantal artikelen wordt een zichtbaar verschil in afname van het gebruik genoemd. Er is bij FMI twee keer zoveel kans op succes vergeleken met andere routinematige interventies.

Echter kan er niet met zekerheid de conclusie getrokken worden dat FMI in Nederland net zo effectief is als in de onderzochte artikelen en er is wellicht sprake van publicatiebias.

Aan de hand van de resultaten die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen en met de conclusie die hierdoor getrokken is, kunnen aanbevelingen worden geformuleerd. Aanbevelingen die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen zijn:

- FMI lijkt een effectieve interventie voor naasten van een persoon met een verslaving, die zou kunnen worden toegepast in Nederland. Echter zou er tijdens het toepassen van deze interventie in kaart moeten worden gebracht hoe effectief FMI werkelijk is in de Nederlandse verslavingszorg en zijn verschillende settingen.
- Het betrekken van familieleden in het behandelproces van een persoon met een verslaving blijkt een positief effect te hebben. Dit op zowel de persoon met een verslaving als op de naasten van deze persoon. In Nederland zou familie meer betrokken kunnen worden bij het behandeltraject om tot positievere resultaten in het behandelproces van een persoon met een verslaving te komen.
- Doordat er wellicht sprake is van publicatiebias, zou er nog onderzoek in de grijze literatuur gedaan kunnen worden. Met als doel op zoek te gaan naar kritische kanttekeningen bij het gebruik van FMI.
- In Nederland is veel bekend over de CRAFT methode, welke ook in het onderzoek uitgelegd is. Uit dit onderzoek blijkt FMI effectief te zijn. Er zou onderzoek gedaan kunnen worden naar de reden van het weinig gebruiken van FMI in Nederland en het verschil tussen de interventies CRAFT en FMI.
- In dit literatuuronderzoek is geen gebruik gemaakt van een eenduidige aanpak in het toepassen van FMI. Het aantal sessies en de duur van de sessies verschillen per onderzoek. Ondanks dit zijn de resultaten positief. Er zou onderzoek gedaan kunnen worden naar FMI in verschillende instellingen, met een eenduidige behandelingsprogramma/traject. Hierdoor ontstaat een duidelijker beeld over de effectiviteit van FMI.

2

Bibliografie

Andriessen, D. D., Onstenk, D. J., Delnooz, D. P., Smeijsters, D. H., & Peij, D. S. (2010, augustus 30). *Kempel.* Opgeroepen op maart 06, 2018, van Kempel: https://www.kempel.nl/Onderzoek/Documents/Gedragscode%202010%20praktijkgericht%20onderzoek.pdf

Apodaca, T., Magill, M., Longabaugh, R., Jackson, K., & Monti., P. M. (2012, december 10). Effect of a significant other on client change talk in motivational interviewing. *J Consult Clin Psychol*. Opgeroepen op mei 8, 2018

Baharudin, D., Hussin, A., Sumari, M., Mohamed, S., Zakaria, M., & Sawai, R. (2013, juli 8). Family intervention for the treatment and rehabilitation of drug addiction: an exploratory study. *Journal of Substance Use*. Opgeroepen op mei 14, 2018

Barrowclough, C., Haddock, G., Tarrier, N., Lewis, S., Moring, J., O'Brien, R., . . . McGovern, J. (2001, oktober 1). Randomized Controlled Trial of Motivational Interviewing Cognitive Behavior Therapy, and Family Intervention for Patients With Comorbid Schizophrenia and Substance Use Disorders. *The American Journal of Psychiatry*(10). Opgeroepen op mei 14, 2018

Bartelink, C. (2013, februari). Wat werkt: Motiverende gespreksvoering? *Nederlands Jeugd instituut*. Opgeroepen op maart 27, 2018, van NJI: https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/(311053)-nji-dossierDownloads-Watwerkt_Motiverendegespreksvoering.pdf

Bortolon, C., Moreira, T. d., Signor, L., Guagyba, B., Figeiró, L., Ferigolo, M., & Barros, H. T. (2016, oktober 8). Six-Month Outcomes of a Randomized, Motivational Tele-intervention for change in the Codependent Behavior of Family Members of Drug Users. *Substance Use & Misuse*. Opgeroepen op mei 8, 2018

Copello, A., Velleman, R., & Templeton, L. (2005, januari 20). Family Interventions in the treatment of alcohol and drug problems. *Drug and Alcohol Review*(24), 369-385. Opgeroepen op maart 27, 2018, van https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09595230500302356

Copello, A., Velleman, R., & Templeton, L. (2009, juli 12). Family interventions in the treatment of alcohol and drug problems. *Drug and Alcohol Review*. Opgeroepen op mei 14, 2018

Cox, K., Louw, D., Verhoef de, L., & Kuiper, C. (2016). *Evidence-based practice voor verpleegkundigen.* Amsterdam: Boom uitgevers Amsterdam. Opgeroepen op maart 06, 2018

Effectory. (2013, februari 21). Opgeroepen op maart 27, 2018, van Effectory: https://www.effectory.nl/kennis/?topic=Effectiviteit

Ensie. (2015, april 8). Opgeroepen op maart 27, 2018, van Ensie: https://www.ensie.nl/redactie-ensie/interventie

Fit. (2018). Opgeroepen op maart 27, 2018, van F\it: https://www.fit.nl/begrippen/cohortonderzoek

ggz delfland. (2017). Opgeroepen op maart 27, 2018, van ggz delfland: https://www.ggz-delfland.nl/familie-en-naasten

Hooft, v. S., Dwarswaard, J., & Staa, v. A. (2015, april). Ondersteunen van zelfmanagement. Wat vraagt dit van verpleegkundigen? *Bijzijn, 8*, 8-11. Opgeroepen op maart 27, 2018, van https://link.springer.com/article/10.1007/s12632-015-0034-4

Huang, F., Jiao, N., Zhang, L., Lei, Y., & J.P.Zhang. (2015, februari 23). Effects of family-assisted smoking cessation intervention based on motivational interviewing among low-motivated smokers in China. *Patient Education and Counseling*. Opgeroepen op mei 8, 2018

Hussaarts, P., Roozen, H., Meyers, R., Wetering van de, B., & McCrady, B. (2011). Problem Areas Reported by Substance Abusing Indiviuals and Ther Concerned Significant Others. *The American Journal on Addictions, 21*, 38-46. Opgeroepen op maart 13, 2018

Jellinek. (2018, januari). Opgeroepen op maart 27, 2018, van Jellinek: https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wanneer-ben-je-verslaafd-aan-alcohol-of-drugs/

Krul, A. (2014, maart 20). *Scribbr*. Opgeroepen op maart 27, 2018, van Scribbr: https://www.scribbr.nl/scriptie-structuur/hoe-doe-je-literatuuronderzoek/

LADIS. (2015). Opgeroepen op februari 20, 2018, van Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem: http://www.ladis.eu/nl/middelen/alcohol

Magill, M., Mastroleo, N., Apodaca, T., Barnett, N., Colby, S., & Monti, P. (2011, december 1). Motivational interviewing with significant other participation: Assessing therapeutic alliance and patient satisfaction and engagement. *Journal Substance Abuse Treatment*. Opgeroepen op mei 14, 2018

Mekkes, D. J. (2014, november 29). *Huidziekten.* Opgeroepen op maart 13, 2018, van Huidziekten: https://www.huidziekten.nl/zakboek/dermatosen/ltxt/LevelsEvidence.htm

Migchelbrink, F. (2016). *Handboek praktijkgericht onderzoek.* Amsterdam: Uitgeverij SWP. Opgeroepen op mei 17, 2018

Monti, P., Colby, S., Barnett, N., Mastroleo, N., Gwaltney, N., Apodaca, C., . . . Cioffi, W. (2014, augustus 11). Individual versus Significant other-Enhanced Brief Motivational Intervention for Alcohol in Emergency Care. *J Consult Clin Psychol*. Opgeroepen op mei 8, 2018

Munten, G., Verhoef, J., & Kuiper, C. (2016). *Evidenced-Based Practice voor verpleegkundigen.* Amsterdam: Boom. Opgeroepen op maart 27, 2018

Noord-Holland Noord Geestelijke Gezondheidszorg. (2017, mei 04). Opgeroepen op maart 06, 2018, van GGZ NHN: https://www.ggz-nhn.nl/Folders/523098.pdf

Reijnders, D., Eggink, F., & Warmerdam van, E. (2010, juni). *Snel en slim Evidence Based Pracktice.* Opgeroepen op maart 06, 2018, van Kennisbank: http://kennisbank.hva.nl/document/219952

Smeerdijk, M., Keet, R., Haan, L. d., Barrowclough, C., Linszen, D., & Schippers, G. (2014, maart). Feasibility of teaching motivational interviewing to parents of young adults with recent-onset schizophrenia and co-occurring cannabis use. *Journal of Substance Abuse Treatment*. Opgeroepen op mei 14, 2018

Smeerdijk, M., Keet, R., Raij, B., & Koeter, M. (2015, mei 11). Motivational Interveiwing and interaction skills training for parents of young adults with recent-onset schizophrenia and co-occuring cannabis use: 15 month follow-up. *Pyschological Medicine*. Opgeroepen op mei 14, 2018

Trimbos instituut. (2016, december 22). Opgeroepen op maart 27, 2018, van https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/bericht/?bericht=2242

V&VN, NU'91, FNV Zorg&Welzijn, CNV Zorg&Welzijn, RMU sector Gezondheidszorg en Welzijn. (2015, januari). *Beroepscode van Verpleegkundigen en Verzorgenden.* Onbekend, Nederland: Van der Weij Drukkerijen BV. Hilversum. Opgeroepen op februari 20, 2018, van https://www.nursing.nl/PageFiles/13935/001_1420709885774.pdf

Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek?* Den Haag: Boom Lemma. Opgeroepen op maart 27, 2018

VNN. (2017, januari). Opgeroepen op februari 20, 2018, van Verslavingszorg Noord Nederland: https://www.vnn.nl/nieuws/januari-2017/opdracht-lectoraat-verslavingskunde/

VNN. (2018). Opgeroepen op februari 20, 2018, van Verslavingszorg Noord Nederland: https://www.vnn.nl/meer-weten-over/verslaving/

Ypsilon. (2018). Opgeroepen op maart 06, 2018, van Ypsilon: https://www.ypsilon.org/naasten

Bijlage 1. Critical appraisal

CRITICAL APPRAISAL	
Geeft het artikel antwoord op de vraag?	
Is het tijdschrift waaruit het artikel komt peer-reviewed?	
Design van het artikel en bijpassend level of evidence	
Is het artikel in een leesbare taal voor zowel de onderzoeker als de opdrachtgever?	
Is het artikel recent?	
Is het artikel volledig te verkrijgen?	
Is het doel van het onderzoek duidelijk geformuleerd?	
Zijn de resultaten duidelijk en gemakkelijk te begrijpen?	
Zijn de resultaten belangrijk en relevant bij het antwoord geven op de onderzoeksvraag?	
Hoe is de onderzoekspopulatie in het artikel geselecteerd? Zijn er in- en exclusiecriteria gebruikt?	
Komt de doelgroep in het onderzoek overeen met de doelgroep uit de onderzoeksvraag? Zijn de resultaten hierdoor generaliseerbaar?	
Bevat het artikel een adequate beschrijving van de gebruikte methode(n) om gegevens te verzamelen? Zijn deze methoden gevalideerd?	

(Cox, Louw, Verhoef de, & Kuiper, 2016)

Bijlage 2. Flowchart

Databanken:
PsychInfo, Pubmed, CINAHL, MEDLINE, EBSCOHost,

Zoekterm Motivational interventio n,Significant other, effect	**Zoekterm** Motivational interventio n, significant other	**Zoekterm** Motivational, Interviewing, cannabis, interaction	**Zoekterm** Motivational Intervieuwing, significant other	**Zoekterm** Family member, motivational ,intervention , effective	**Zoekterm** Effect, Motivational, interventio n, family	**Zoekterm** Family interventio ns, treatment, alcohol	**Zoekterm** Family motivational, treatment, drug	**Zoekterm** Motivational interviewing, family interventio n
Resultaten 63	**Resultaten** 56	**Resultaten** 9	**Resultaten** 104	**Resultaten** 34	**Resultaten** 192	**Resultaten** 669	**Resultaten** 1326	**Resultaten** 216
Filter: 1995-2018, Age 18-99, Ned+Eng,	**Filter:** 1995-2018, Age 18-99, Ned+Eng,	**Filter**: 1995-2018, Age 18-99, Ned+Eng,	**Filter:** 1995-2018, FullTxt, Age 18-99, Ned+Eng,	**Filter:** 1995-2018, Age 18-99, Ned+Eng,	**Filter:** 1995-2018, FullTxt, Age 18-99, Ned+Eng,	**Filter:** 1995-2018, FullTxt, Ned+Eng,	**Filter:** 1995-2018, FullTxt, Age 18-99, Ned+Eng,	**Filter:** 1995-2018, Age 18-99, Ned+Eng,
Resultaten 60	**Resultaten** 10	**Resultaten** 9	**Resultaten** 38	**Resultaten** 10	**Resultaten** 112	**Resultaten** 275	**Resultaten** 145	**Resultaten** 44
Filter: Titel, abstract, conclusion	**Filter**: Titel, abstract, conclusion	**Filter:** Titel, abstract, conclusion	**Filter:** Titel, abstract, conclusion	**Filter:** Titel, abstract, conclusion	**Filter:** Titel, abstract, conclusion	**Filter:** Titel, abstract, conclusion	**Filter:** Titel, abstract, conclusion	**Filter:** Titel, abstract, conclusion
Effect of a significant other on client change talk in motivational interviewing	*Individual vs. Significant -other-enhanced brief motivational intervention for alcohol in emergency care*	*Motivational Interveiwing and interaction skills training for parents of young adults with recent-onset schizophrenia and co-occuring cannabis use: 15 month follow-up*	*Motivational interviewing with significant other participation: assessing therapeutic alliance and patient satisfaction and engagement*	*Six-month outcomes of a randomized, motivational tele-intervention for change in the codependent behavior of family members of drug users*	*Effects of a family-assisted smoking cessation intervention based on motivational interviewing among low-motivated smokers in China*	*Family interventions in the treatment of alcohol and drug problems*	Family intervention for the treatment of rehabilitation of drug addiction: an exploratory study	Radomized controlled trial of motivational interviewing, cognitive behavior therapy, and family intervention for patients with comorbid schizophrenia and substance use disorders

Bijlage 3. Planning

totaal aantal weken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	feb-18		mrt-18					apr-18				mei-18				jun-18		
week	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
onderzoeksvoorstel schrijven	13-feb	20-feb		5-mrt	12-mrt	22-mrt	27-mrt											
onderzoeksvoorstel feedback				5-mrt	12-mrt	22-mrt	29-mrt											
onderzoeksvoorstel inleveren							30-mrt											
goedkeuring onderzoeksvoorstel								6-apr										
start onderzoek									9-apr									
uitvoeren dataverzameling									9-apr									
onderzoeksverslag schrijven									9-apr	17-apr	23-apr		8-mei	14,15-mei	22-mei	29-mei		
onderzoeksverslag feedback									9-apr		23-apr		8-mei			28-mei		
onderzoeksverslag inleveren																1-jun		
verdediging onderzoek																	4-jun	5-jun
presentatie onderzoek																	4-jun	15-jun

Bijlage 4. Antiplagiaatverklaring

Antiplagiaatverklaring (tegelijk met de opdracht inleveren)

Hanzehogeschool Groningen
University of Applied Sciences

Hierbij verklaren wij, dat wij bijgevoegd werkstuk zelfstandig en zonder gebruik van andere dan de door ons aangegeven bronnen en hulpmiddelen gemaakt hebben. Alle passages in het werkstuk die letterlijk of inhoudelijk uit gepubliceerde en niet openbare, gepubliceerde teksten overgenomen zijn, hebben wij kenbaar gemaakt door middel van aanhalingstekens en bronvermelding. Dit werkstuk is in deze of vergelijkbare vorm nog niet eerder ter beoordeling aangeboden.

Plaats: Groningen
Datum: 27 maart 2018

Naam student 1: Christa Postma
Studentnummer: 352986
Handtekening student 1:

Naam student 2: Martha Rosier
Studentnummer: 352987
Handtekening student 2:
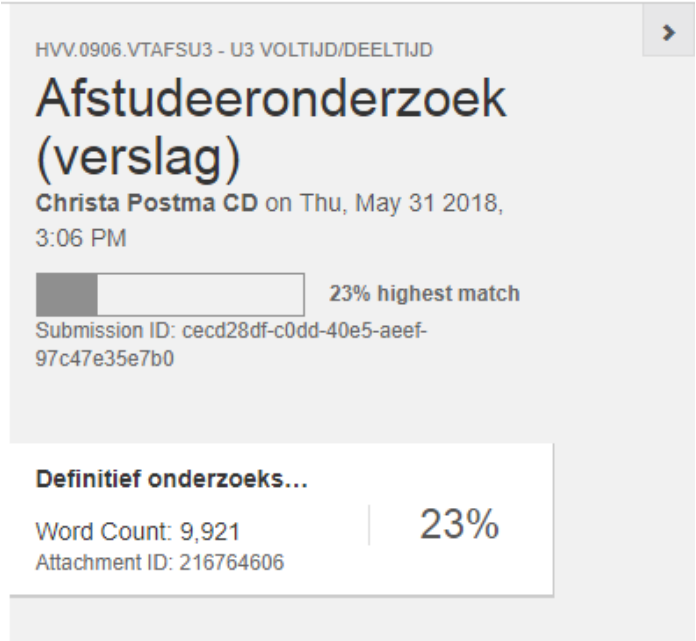
Bijlage 5. SafeAssignment